

สิ่ง เก ต คน ดี
ที่ ค ว า ม ป ระ พ ฤ ตี

บุคคลผู้ประสพจะไปสู่ทิศที่ไม่เคยไป (คือ ాయตฺตนิพพาน)
ต้องตามรักษาจิตของตน เหมือนคนประคองภาชนะน้ำมัน
ที่เต็มเสมอขอบปากที่ไม่พร่องไว้ฉะนั้น

สังเกตนตฺติที่ความประพฤติ

๔๐๔

ในสังสารวัฏอันหาเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องปลาย
ไม่ได้นี้ สรรพสัตว์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว ล้วนบ่ยหน้าไปสู่ความตาย
แต่มวลมนุษยชาติทั้งหลายต่างยังตกอยู่ในความประมาทมัวเมา
ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส อันเป็นบ่วงที่ร้อยรัดสรรพสัตว์
ทั้งหลายเอาไว้ ทำให้ลืมนเลือนเป้าหมายดั้งเดิม ที่เกิดมาเพื่อ
แสวงหาหนทางของพระนิพพาน เมื่อถูกความไม่รู้ คืออวิชชา
เข้าครอบงำจิตใจ จึงไม่ได้คิดถึงความเป็นจริงของชีวิตว่า เราทุกๆ
คนเกิดมาแล้วต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตายทั้งนั้น สังขารร่างกาย
นี้เป็นเพียงเครื่องอาศัยชั่วคราว เอาไว้สำหรับใช้สร้างบารมี
เมื่อเวลาในมนุษยโลกหมดลง ก็ต้องย้ายภพภูมิไปเกิดที่ใหม่
ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของผู้ที่ยังไม่หมดอาสวกิเลส ก็ยังต้องเกิด
กันซ้ำไป

หากผู้ใดตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม โดยหมั่นตรึงระลึก
นึกถึงศูนย์กลางกายอยู่ตลอดเวลา ใจจะถูกกลั่นให้ใสสะอาด
บริสุทธิ์ ชีวิตจะมุ่งเข้าสู่หนทางแห่งความบริสุทธิ์ภายใน ซึ่งเป็น
เส้นทางของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ที่เสด็จไปสู่อายตณนิพพาน
ชีวิตของผู้นั้นย่อมเป็นชีวิตที่มีคุณค่าและนำสรรเสริญที่สุด

มีวาระพระบาลีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสใน เถลปัดต-
ชาติก ว่า

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๐๕

**“สมตติติกัม อนุวเสสกัม
เตลปตตัม ยถา ปริหเรยย
เอวํ สจจิตตมนุรูกเข
ปตฺถยาโน ทิสํ อคตปฺพพํ**

**บุคคลผู้ประสงค์จะไปสู่ทิศที่ไม่เคยไป (คือ อายตน-
นิพพาน) ต้องตามรักษาจิตของตน เหมือนคนประคอง
ภาชนะน้ำมันที่เต็มเสมอขอบปากที่ไม่พร่องไว้ฉะนั้น”**

โลกนี้มีสิ่งที่เรายังไม่รู้อยู่อีกมากมาย ที่ไม่รู้ก็เพราะเหตุ
๒ ประการ คือ สิ่งๆ นั้น ไม่มีอยู่จริง และสิ่งนั้นมีอยู่จริง
แต่ความรู้ของเรายังไม่ถึง ยังเป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์
เหมือนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อายตตนิพพานเป็นทิศที่ยัง
ไม่มีใครเคยไป ไม่ว่าจะไปด้วยยวดยานพาหนะอันใดในโลก ก็ไป
ไม่ถึงทั้งนั้น ตามปกติแล้วความรู้ของคนทั่วๆ ไปจะเข้าใจเพียง
แค่ว่า ทิศมีอยู่เพียงไม่กี่ทิศเท่านั้น คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศ
ตะวันออก ตะวันตก แต่ทิศในความหมายของพระสัมมาสัม
พุทธเจ้านั้น หมายเอาทิศที่จะนำไปสู่บรมสุข เพื่อให้เข้าถึงความ
เต็มเปี่ยมของชีวิต อีกทั้งพระองค์ยังทรงบอกวิธีที่จะทำให้เรา
เข้าไปถึงจุดตรงนั้นด้วยว่า จะต้องตามรักษาจิตให้หยุดนิ่ง
เหมือนคนกำลังประคองถาดน้ำมันที่เต็มเปี่ยมไม่ให้หกไม่ให้หล่น

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๐๖

ถ้าหยุดใจได้สนิท ไม่ช้าเราก็มจะไปสู่ทิศนั้น ที่ยังไม่มีใครเคยไปคือ
อายตตนิพพาน

*ครั้งหนึ่ง พระศาสดาประทับอยู่ที่วัดพระเชตะวัน ทรง
ปรารภถึงภิกษุรูปหนึ่ง จึงตรัสเล่าเรื่องราวในอดีตให้ฟังว่า ในอดีต
พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นอาจารย์ทิศาปาโมกข์ มีลูกศิษย์ที่มา
เรียนด้วยถึง ๕๐๐ คน หัวหน้านามพที่เป็นศิษย์ของท่านชื่อว่า
เสตเกตฺตุ เป็นมาณพที่มาจากตระกูลพราหมณ์ ในยุคนั้น ตระกูล
พราหมณ์ถือว่าเป็นตระกูลที่มีเกียรติมาก ไปที่ไหนก็จะได้รับคำ
ยกย่องสรรเสริญ เสตเกตฺตุมาณพจึงค่อนข้างจะถือตัวเพราะถือว่า
ตัวเองมาจากตระกูลที่สูงกว่าคนอื่น

วันหนึ่ง มาณพได้เดินทางออกไปนอกเมืองพร้อมกับ
มาณพคนอื่นๆ เขาเห็นคนจันทาลคนหนึ่งกำลังเดินทางเข้าเมือง
จึงถามว่า “เจ้าเป็นใครกัน” จันทาลผู้นั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็น
คนจันทาล” มาณพก็โกรธและพูดว่า “ฉิบหายแล้ว ไอ้จันทาล
ตัวกาลกิณี เจ้าจงไปอยู่ใต้ลมเถิด อย่ามาอยู่เหนือลมเลย” แต่
คนจันทาลนั้นเดินเร็วกว่ามาณพ จึงไปอยู่เหนือลม ยิ่งทำให้เขา
โกรธมากขึ้น และพาลด่าคนจันทาลด้วยพรุสวาจามากมาย

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๐๓

นายจันทาลจึงหยุดถามมาณพว่า “ท่านมาจากตระกูลพราหมณ์ใช่ไหม ถึงได้ระมัดระวังเรื่องตระกูลขนาดนี้” พอมาณพตอบว่า “ใช่” คนจันทาลก็ถามต่อไปว่า “ท่านจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ ถ้าท่านสามารถตอบปัญหาของฉันได้ ฉันก็จะยอมหลักทางให้และไม่ยุ่งเกี่ยวกับท่าน แต่ถ้าท่านตอบปัญหาของฉันไม่ได้ ก็ขอให้ท่านลอดหว่างขาของฉันก็แล้วกัน” เสตเกตุดมาณพเกิดทวิฏฐิมานะขึ้นมาจึงตอบตกลง คนจันทาลผู้ฉลาดก็เอ่ยคำถามว่า

“ข้าแต่ท่านมาณพ ธรรมดาว่าทศมีก็ทศ” เสตเกตุดมาณพยังไม่ทันได้คิดโดยรอบคอบ ตอบทันทีว่า “ทศนั้นก็มีเพียงสี่ทศเท่านั้นแหละ จะมีมากกว่านั้นที่ไหนกัน” แต่ผิดคาดเพราะจันทาลผู้นี้เป็นบัณฑิต คำถามที่ถามไปนั้นเป็นความรู้ที่ลึกซึ้ง เมื่อเห็นมาณพตอบไม่ถูกจึงพูดว่า “เราไม่ได้ถามท่านถึงทศเหล่านั้น แม้ปัญหาเท่านี้ ท่านก็ยังไม่วางใจถึงความลึกซึ้งของนัยที่ให้แล้วยังรังเกียจลมที่พัดผ่านตัวของเรานอีก” ว่าแล้วก็จับมาณพนั้นโน้มลงมาลอดหว่างขาของตัวเอง เหล่ามาณพทั้งหลายได้รับความอับอาย จึงกลับมาเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้อาจารย์ทศปาโมกข์ฟัง

อาจารย์ได้ฟังดังนั้น รู้ทันทีว่า ลูกศิษย์ตนภูมิรู้ยังไม่ถึง

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๐๘

ความรู้ของคนจันทาล จึงให้โอวาทลูกศิษย์ว่า “พ่อเสตเกตุเอย เจ้าอย่าโกรธคนจันทาลไปเลย คนตระกูลจันทาลคนนั้นเป็น บัณฑิต มีความรู้ที่ลึกซึ้งกว้างไกล เขาถึงได้ถามอย่างนั้น ยังมี ทิศที่เจ้ามองไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รู้อีกมากมาย พ่อเสตเกตุเอย มารดาบิดาก็เป็นทิศๆ หนึ่ง บัณฑิตทั้งหลายก็สรรเสริญอาจารย์ ว่าเป็นทิศๆ หนึ่ง ส่วนสมณพราหมณ์ทั้งหลายเป็นเนื่อนานุญ บัณฑิตทั้งหลายเรียกสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่าเป็นทิศๆ หนึ่ง พ่อเสตเกตุ ทิศนี้เป็นยอดทิศ เพราะสัตว์ทั้งหลายผู้มีทุกข์ไปถึง แล้วจะมีความสุขทีเดียว ทิศที่สมณพราหมณ์ทั้งหลายไปนั้น เป็นทิศที่ทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ เป็นทิศที่ไปแล้วไม่ต้องกลับมา เกิดอีก”

เมื่อพระโพธิสัตว์บอกทิศทั้งหลายแก่ลูกศิษย์แล้ว มาณพนั้นก็ยังรู้สึกเสียใจว่า ลูกคนจันทาลให้ลอดใต้หว่างขา จึงเกิดความละอายต่อเพื่อนๆ ไม่ยอมอยู่ที่เมืองนั้น ได้เดินทาง ไปยังเมืองตักกสิลา เรียนศิลปะจนกระทั่งจบหลักสูตรทุกอย่าง อาจารย์ท่านนั้นก็อนุญาตให้เดินทางออกจากเมืองตักกสิลา มาณพนั้นก็ท่องเที่ยวเรียนศิลปะของทุกๆ ลัทธิที่มีอยู่ในสมัยนั้น จนกระทั่งไปถึงบ้านชายแดนแห่งหนึ่ง ได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านนั้น ครั้นเห็นดาบส ๕๐๐ รูป จึงตัดสินใจบวชในสำนักของดาบส เหล่านั้น และได้ตั้งใจศึกษาความรู้ทุกอย่าง จนเป็นที่ยอมรับ

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๐๕

ของดาบสทุกรูป ถึงกับยกย่องให้เป็นหัวหน้าคณะทีเดียว

ท่านมีดาบสทั้ง ๕๐๐ ห้อมล้อมเดินทางไปยังนครพาราณสี รุ่งขึ้นได้ออกไปเที่ยวภิกขาจารในเมือง จนกระทั่งไปถึงพระลานหลวง พระราชาทอดพระเนตรเห็น ทรงเกิดความเลื่อมใสในอิริยาบถของเหล่าดาบส จึงอาราธนาให้มาฉันภัตตาหารภายในพระราชนิเวศน์ และทรงอนุญาตให้พำนักอยู่ในเขตพระราชอุทยานของพระองค์ พระราชาหลังจากถวายภัตตาหารเสร็จแล้ว พระองค์ได้ตรัสกับพระดาบสว่า “เย็นวันนี้ยมจะเดินทางไปนมัสการพระอาจารย์ทั้งหลายที่พระราชอุทยาน”

เสตเกตุดาบสได้ฟังอย่างนั้นก็ประชุมเหล่าดาบสว่า “ดูก่อนสทรรวมิกทั้งหลาย วันนี้พระราชาจะเสด็จมา หากพระราชาเลื่อมใสผู้ใดแล้ว ย่อมดำรงอยู่ได้ตลอดชีวิตโดยไม่ลำบากยากแค้น วันนี้ขอให้พวกเราอย่าทำอะไรตามใจนึก ให้เดินเป็นกลุ่มๆ บางพวกก็ให้นอนบนหนาม บางพวกก็ให้บำเพ็ญตบะตามถนัด จะเป็นกระโหรงเท้า สาธยายมนต์ ลงน้ำก็ตามแต่ความถนัด” ครั้นให้โอวาทแก่เพื่อนๆ อย่างนี้แล้ว ตนเองก็นั่งอยู่บนดั่งที่ไม่มีพนักพิงที่ประตูปรรณศาลา

ขณะนั้นพระราชาได้เสด็จมาถึง ทอดพระเนตรเห็นการบำเพ็ญตบะแบบต่างๆ อย่างนั้น ก็เข้าพระทัยผิดคิดว่า เป็นการ

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๑๐

บำเพ็ญเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ พระองค์จึงเลื่อมใสมากขึ้น
ไปอีก ได้เข้าไปหาเสตเกตุดาบส ทรงนมัสการแล้วตรัสถาม
ปุโรหิตซึ่งเป็นบัณฑิตว่า “ท่านปุโรหิต ที่เหล่าดาบสผู้นั่งหนัง
สัตว์ที่แข็งกระด้าง มีรูปร่างเคร้าหมอง ร่ายมนต์อยู่อย่างนี้
จะพ้นจากอบายหรือไม่” ปุโรหิตกราบทูลเป็นข้อคิดว่า “ผู้ใด
เป็นพหูสูต คงแก่เรียน แต่ได้กระทำความบาปกรรมไว้ ไม่ประพฤติ
ธรรมเลย ผู้นั้นแม้จะมีเวทมนต์ตั้งพัน แต่ความประพฤติไม่ดี
ไม่ถึงจรรณะ ก็ไม่อาจพ้นทุกข์ไปได้” จรรณะในความหมายของ
ปุโรหิตนี้หมายถึงสมบัติ ๘ เพราะความรู้ของคนในยุคคนั้น
รู้แค่นั้นเท่านั้นเอง แต่เป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมเจริญ
สมาธิภาวนา

เสตเกตุดาบสได้ฟังเช่นนั้นคิดว่า ปุโรหิตกำลังจะ
บั่นทอนความเลื่อมใสของพระราชา เดียวพระราชาจะทรง
เข้าใจว่า เราไม่รู้อะไรเลย อย่างกระนั้นเลย เราต้องพูดอะไรสัก
เล็กน้อย จึงตอบว่า “คนมีเวทมนต์ก็ไม่สามารถพ้นทุกข์
พระเวททั้งหลายเป็นสิ่งไร้ผล จรรณะเท่านั้นเป็นของจริง”
ปุโรหิตผู้เป็นบัณฑิตก็กล่าวว่า “พระเวทไม่ใช่สิ่งที่ไม่มีผล
คนอาศัยพระเวทได้รับเกียรติก็มี ผู้ที่ฝึกตนแล้วด้วยจรรณะจะ
บรรลุถึงความสงบและแดนแห่งบรมสุขอันเกษมได้ ดังนั้นคนที่

สังเกตคนดีที่ความประพฤติ

๔๑๑

บรรลुพระเวทหรือมีความรู้ จะได้ก็เพียงแค่เกียรติยศสรรเสริญเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นยิ่งกว่า แต่คนที่ฝึกตนด้วยการตั้งอยู่ในศีล เจริญสมาธิภาวนา ย่อมจะเข้าถึงแดนแห่งบรมสุขคือ อายตนนิพพานได้”

เมื่อปุโรหิตได้ตอบกลับ ดาบสก็ยินยอมด้วยเหตุผลว่า การบำเพ็ญตบะอย่างนั้นไม่อาจจะบรรลुถึงที่สุดแห่งทุกขได้ พระบรมศาสดาทรงประชุมชาดกว่า คนจันทาลในครั้งนั้น คือ พระสารีบุตรผู้เรื่องปัญญานั้นเอง ส่วนเสตเกตุดาบสได้เกิดมาเป็นภิกษุผู้มากด้วยทวิฏฐิมานะ

เราจะเห็นว่า การที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้นั้น เราจะต้องเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ ที่เกิดจากการเจริญสมาธิภาวนาอย่างถูกวิธี ไม่ใช่บำเพ็ญตบะแบบผิดๆ ดังนั้น เมื่อเรารู้หนทางและวิธีการที่ถูกต้องแล้ว ก็ต้องมุ่งหน้าไปสู่ทิศที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ให้เข้าถึงบรมสุขที่แท้จริง คือ อายตนนิพพาน อย่าให้อะไรมาเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุมรรคผลนิพพานของเราได้ ขอให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมกันให้ดีทุกๆ คน

